

FECR-İ ATİ TOPLULUĞU VE “MUSAVVER MUHİT” MECMUASI

Doç. Dr. Ahmet BOZDOĞAN*

ÖZ: 20 Mart 1909 tarihinde kurulan Fecr-i Ati topluluğu, yaklaşık bir yıl sonra yayımladığı *Beyanname* ile kendisini kamuoyuna tanıtmıştır. Topluluk, kuruluş günlerinde kendi adıyla bir yayın organı çıkaracağını duyurmuşsa da *Beyanname*'de, yayın organı olarak Servet-i Fünun dergisini kullanacağını ilan etmiştir. Öte taraftan topluluk mensupları daha kuruluş günlerinden itibaren başka dergileri de yayın organı olarak kullanmıştır. Bunlardan biri de *Musavver Muhit*'tir. Bu derginin mündericatu gözden geçirildiğinde, hem dergi ile Fecr-i Ati arasındaki ilişkinin boyutları görülür hem de bu ilişkinin niteliği ve niceliği dolayısıyla edebiyat tarihlerindeki genel kanının aksine Fecr-i Ati'nin kuruluşun sonraki aylar içinde kayda değer faaliyetler yürüttüğü anlaşılır. Bu yazıda Fecr-i Aticilerin *Musavver Muhit*'le ilişkisinin ayrıntıları gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Fecr-i Ati, Musavver Muhit, II. Meşrutiyet basını, süreli yayın

Fecr-i Ati Community and Journal of Musavver Muhit

ABSTRACT: Fecr-i Ati Community was established in 20 March 1909 and with its announcement of the Manifesto had been introduced to public. The Community although had stated at the initial period of their foundation to publish a journal by the same name, in the Manifesto the journal of Servet-i Fünun was announced to be the journal in use.. On the other hand, the members of the Community had also used other journals as a means of publication organ.. One of them is the *Musavver Muhit*. When the content of the journal was investigated in depth, the relationship between the journal and the Community was seen clearly. Besides, the relationship between the journal and its quality was seen; therefore,

* Cumhuriyet Üni. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl., abozdogan@gmail.com

contrary to the understanding in the literary history, it was understood that the Community had carried out a significant quality of activities in having completed its foundation in the months followed. In this article, the relationship between the followers of the Fecri Ati and the Musavver Muhit was outlined.

Key Words: Fecr-i Ati, Musavver Muhit, II. Constitutionalism press, periodical

GİRİŞ

20 Mart 1909 tarihinde dönemin gazetelerinden *Hilal*'in matbaasında toplanan bir grup genç edibin kurduğu Fecr-i Ati topluluğu (Akyüz 1990: 153), kuruluşun gerçekleştiği bu ilk toplantıdan beş gün sonra *Servet-i Fünun* dergisinin 25 Mart 1909 tarih ve 930 numaralı nüshasında yer alan bir haber metniyle kendisini kamuoyuna tanıtır. Topluluk mensupları, bir araya gelişlerinden yaklaşık on bir ay sonra, 24 Şubat 1910 tarih ve 977 numaralı *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlanan *Fecr-i Ati Encümen-i Edebîsi Beyannamesi*'nde Türk edebiyatının geçmişine ve mevcut durumuna dair birtakım tespitler yapmanın yanında, niçin bir araya geldiklerini, geleceğe yönelik planlarının neler olduğunu kamuoyuna açıklarlar.

Aralarında eski *Servet-i Fünuncular*dan Faik Ali, Celal Sahir ve Ahmet Samim'in de bulunduğu ilk toplantıya katılan ediplerin kaç kişi olduğu ve kimlerden oluştuğu tam belli olmamakla birlikte bu toplantıdan aşağı yukarı on bir ay sonra yayımlanan *Beyanname*'nin altında yirmi bir kişinin adı kayıtlıdır. Bu kişiler Ahmet Samim, Ahmet Haşim, Emin Bülent, Emin Lami, Tahsin Nahit, Celal Sahir, Cemil Süleyman, Hamdullah Suphi, Refik Halit, Şahabettin Süleyman, Abdülhak Hayri, İzzet Melih, Ali Canip, Ali Süha, Faik Ali, Fazıl Ahmet, Mehmet Behçet, Mehmet Rüştü, Köprülüzade Mehmet Fuat, Müfit Ratip ve Yakup Kadri'den oluşmaktadır.

Bu sıralarda bir taraftan topluluktan kopmalar yaşanırken diğer taraftan da topluluğa yeni üyeler girer. Fecr-i Ati'nin 30 Eylül 1910 tarih ve 1010 numaralı *Servet-i Fünun* dergisine verdiği bir ilanda, topluluğun üyeleri arasında sanat anlayışı bakımından bazı ayrılıklar yaşandığı ve bu yüzden bazı üyelerin istifa ettiği belirtildikten sonra hâlihazırdaki üyelerinin adları sıralanır. Verilen listede on sekiz kişinin adı vardır: Ahmet Haşim, İsmail Suphi, Emin Bülent, Tahsin Nahit, Celal Sahir, Cemil Süleyman, Hayrettin, Refik Halit, Süleyman Fehmi, Şahabettin Süleyman, İzzet Melih, Faik Ali, Fazıl Ahmet, Mehmet Ali Tevfik,

Köprülüzade Mehmet Fuat, Müfit Ratip, Neyir ve Yakup Kadri (Yücel 1957: 67).

Nâzım H. Polat, topluluğun üyelerine -Refik Halit Karay'ı kaynak göstererek- Hasan Bedrettin'i ve -Fethi Tevetoğlu'nu kaynak göstererek- Enis Behiç'i de dâhil eder; ama Enis Behiç'in Fecr-i Ati üyeliğine şüpheyle yaklaşılması gerektiğine dair bir notu eklemeyi de ihmal etmez (Polat 1987: 37).

Orhan Okay ise topluluğa sonradan katılanlar arasında İbrahim Alaettin'in de adını sayar (Okay 1990: 232).

Fecr-i Ati hakkında en hacimli çalışmayı yapmış olan Cafer Şen, topluluğun üyeleriyle ilgili mukayeseli bir liste vermez; ama Reşat Fevzi'nin *Uyanış – Servet-i Fünun* dergisinin 23 Teşrin-i Evvel 1930 tarih ve 1784 numaralı nüshasındaki "Fecr-i Ati Nasıl Bir Teşekküldü" başlıklı yazısından Şen'in çalışmasına yapılmış alıntılar, topluluk mensupları arasına Reşat Fevzi'nin de eklenmesi gerektiğini göstermektedir. Söz konusu alıntılarda şunlar ifade edilmektedir:

"Servet-i Fünun'da yazılarımızı neşrederdik. Edebiyat-ı Cedide'den sonra Ahmet İhsan Bey gene onları andırarak bir edebî zümre arıyordu. İçimizde tenkit, şiir, hikâye, temaşa yazarlar vardı. Zaten biz Servet-i Fünun'a müstemirren yazmağa başladığımız vakit Fecr-i Ati de resmen teşekkül etmiş bulunuyordu" (Şen 2006: 17).

"O vakitler Celal Sahir ve Faik Ali beyler kendilerini Edebiyat-ı Cedideciler kadar yaşlı addetmiyorlardı. Ve onların bu yaşları itibarı ile bizden daha evvelki nesle mensup olmaları, teşekkülümüze reis olmalarına sebep oldu. Ve bunu biz memnuniyetle telakki ettik" (Şen 2006: 27).

Bu cümleler, Reşat Fevzi'nin Fecr-i Aticiler arasında yer aldığını göstermektedir.

Buraya kadar gözden geçirilen verilere göre Fecr-i Ati topluluğunun genişletilmiş üye listesi aşağıda sıralanan ediplerden oluşmaktadır:

Ahmet Samim, Ahmet Haşim, Emin Bülent [SERDAROĞLU], Emin Lami, Tahsin Nahit, Celal Sahir [EROZAN], Cemil Süleyman [ALYANAKOĞLU], Hamdullah Suphi [TANRIÖVER], Refik Halit [KARAY], Şahabettin Süleyman, Abdülhak Hayri, İzzet Melih [DEVRİM], Ali Canip [YÖNTEM], Ali Süha [DELİBAŞI], Faik Ali [OZANSOY], Fazıl Ahmet [AYKAÇ], Mehmet Behçet [YAZAR],

Mehmet Rüşti, Köprülüzade Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ], Müfit Ratip, Yakup Kadri [KARAOSMANOĞLU], İsmail Suphi [SOYSALLI], Hayrettin, Süleyman Fehmi, Mehmet Ali Tevfik [YÜKSELEN], (Nevin) Neyir, Hasan Bedrettin, Enis Behiç [KORYÜREK] (üye olup olmadığı tartışmalı), İbrahim Alaettin [GÖVSA], Reşat Fevzi.

Topluluk, kuruluşundan sonraki üç-dört yıllık süre içinde hayli çalkantılı, hareketli ve gerilimli bir toplumsal, siyasal ve edebî hayatın içinde edebiyat faaliyeti yürütmeye çalışmasının ardından, hem siyasal ve sosyal gelişmelerin sonucunda hem de bu gelişmeler neticesinde gittikçe daha çok benimsenen karşıt edebiyat görüşlerinin etkinliği karşısında edebiyat sahnesinden çekilmek zorunda kalmıştır. “*Velhasıl, 1909’da ilk toplantılarını yapan Fecr-i Aticiler, 1912 yılının sonunda dağılmışlardır*” (Doğan 2007: 491).

Fecr-i Ati’nin kuruluşundan aşağı yukarı bir yıl sonra yayımlanan *Beyanname*, hem Türk edebiyatındaki ilk beyanname (manifesto/bildirge) hem de topluluğun en önemli faaliyeti olarak kayıtlara geçmiştir (Akyüz 1990: 153; Polat 1987: 35; Doğan 2007: 488). Bununla birlikte topluluğun kuruluşundan kısa süre sonra gerçekleşen 31 Mart Vakası’nın Fecr-i Ati’yi olumsuz etkilediği, bu yüzden topluluğun basın hayatında aşağı yukarı bir yıl varlık gösteremediği, bu bir yıllık sürenin topluluk için bekleme dönemi ve edebiyata ilk adım atışın ön hazırlığı olduğu ifade edilir (Şen 2006: 23-24). Bazı edebiyat tarihçileri de Fecr-i Ati’nin bir beyanname yayımlamış olmasını takdirle anmakla birlikte onların topluluk olarak kayda değer pek faaliyetlerinin bulunmadığı görüşündedir. Örneğin Nihat Sami Banarlı bu konuda şunları söyler:

“Bu hareket hemen hemen devrin genç edipleri tarafından yapılan birkaç hevesli toplantıdan ibaret kalmıştı. O kadar ki eğer Fecr-i Ati teşekkülüne katılan bu gençler gitgide Türkiye’nin edebî hayatında hakiki birer değer payesine ermemiş olsaydılar edebiyat tarihimiz belki de bu toplantılardan bahsetmek için fazla çekici bir sebep bulamayacaktı. Fakat Servet-i Fünuncuların dağılışımdan 1908 İnkılabı’na kadar geçen birkaç yıllık sükût devresinin hazırlayıp yetiştirdiği bu gençler, önce tıpkı Servet-i Fünuncular gibi hatta gene Servet-i Fünun mecmuasında toplu bir hareket yapmak için heveslenmişler, sonra türlü sebepler yüzünden bunda muvaffak olamayınca ayrı ayrı mecmualarda yazarak ve ayrı ayrı yollardan yürüyerek yirminci asır Türk edebiyatının en tanınmış simaları arasında yer almışlardır” (Banarlı 1987: 1092-1093).

Fecr-i Ati’nin Türk edebiyatı tarihinde büyük yer tutan faaliyetlerinin fazla olmadığı zaman zaman tekrarlanır. Buna karşın,

onların topluluk çalışmalarını yürüttüğü üç-dört yıllık süre içinde *Beyanname* dışında kayda değer faaliyetlerinin bulunmadığını söylemek haksızlık olur. Nitekim topluluk hakkında yapılmış ayrıntılı çalışmalarda (örneğin Şen 2006) veya edebiyat tarihlerinde ya da monografik çalışmalarda Fecr-i Atı'den bahseden edebiyat tarihçilerinin tespitlerinde (örneğin Yücel 1957; Akyüz 1990; Doğan 2007; Polat 1987) bunu görmek mümkündür.

Fecr-i Aticilerin topluluk hâlinde faaliyetlerini devam ettirdiği üç-dört yıllık süre içinde ne yapıp ne yapamadıklarını görmek; yani onların dikkate değer çalışmalar yapıp yapmadığına hükmetmek için önce onların hangi düşünceyle yola çıktıklarını; edebiyatta ne yapmak istediklerini, sonra da bu isteklerini gerçekleştirip gerçekleştiremediklerini tespit etmek gerekir.

Topluluk mensuplarının amaçlarını tespit etmek için başvurulması gereken en önemli kaynak hiç şüphesiz *Beyanname*'dir. Dolayısıyla *Beyanname*'de dile getirilen amaçları hatırlamak gerekir. Ancak, bu amaçları hatırlamadan önce önemli bir ayrıntı üzerinde durmak gerekir:

Topluluk mensuplarının bu *Beyanname*'yi yayımlamak için yaklaşık bir yıl beklemesinin gerekçesi, yukarıda Cafer Şen'den yapılan dolaylı alıntıda görüldüğü üzere 31 Mart Vakası'nın olumsuz etkisidir. Kuruluşun aşağı yukarı üç hafta sonra patlak veren 31 Mart Vakası ve bu vaka sırasında baş gösteren matbaa basma, tahrip etme veya birtakım kalem erbabına yönelik linç girişimleri gibi tedhiş eylemleri, muhtemeldir ki Fecr-i Aticilerin bir süreliğine adlarını geri planda tutmalarına sebep olmuştur. Ama bu durum, onların faaliyetlerini askıya aldığı anlamına gelmez. Nitekim kuruluşun sonra yaklaşık bir yıl içinde katkıda buldukları yayın organlarındaki kalem faaliyetleri, ileride *Beyanname*'de ifade edecekleri amaçlar çerçevesinde değerlendirilebilecek türdendir.

Fecr-i Aticiler, bir araya gelişlerinden yaklaşık bir yıl sonra yayımladıkları *Beyanname*'nin ilk paragrafında Türk edebiyatının geçmişine ve mevcut durumuna dair birtakım tespitler yaptıktan sonra kendilerinin yola niçin çıktığını; Türk edebiyatına nasıl katkıda bulunmayı düşündüklerini anlatırlar. Buna göre onların amaçları şöyle sıralanabilir:

1. İlim ve edep çölüne benzeyen ortam içinde bir yeşil gölgelik oluşturmak için kurdukları müessesenin, Avrupa'daki emsalinin küçük bir örneği olmasına çalışmak.

2. Dilin, edebiyatın, edebiyat ve toplum biliminin gelişmesine hizmet etmek için, ayrı ayrı boy gösteren yetenekleri bir araya toplayarak bundan doğacak kuvvetle gelişmeye, fikir çatışmalarından (daha doğru bir ifadeyle fikir alışverişinden) doğacak daha sağlam nihai görüşlerle fikirleri aydınlatmaya çalışmak.
3. Sanat anlayışlarının yansıması olacak bir dizi eser yayımlamak.
4. Servet-i Fünun dergisini yayın organı olarak kullanmak.
5. Memleketin fikrî ve hissî gelişimini temin etmek için Batı'nın önemli eserlerini kendi üyelerine veya açacakları yarışmalarda seçecekleri kişilere tercüme ettirerek bunları yayımlamak.
6. Çeşitli konferanslar vererek halkın edebî zevkinin seviyesinin yükselmesine, bilgisinin genişlemesine çalışmak.
7. Batı'daki benzer kuruluşlarla ilişkileri genişleterek/ilerleterek memleketin edebî türlerini Batı'ya, Batı'nın parıltılarını (parıltılı eserlerini) Doğu'ya nakledecek ve Batı'nın önemli ediplerini insanımıza tanıttacak sağlam ve yüce bir köprü görevi üstlenmek.

Fecr-i Aticilerin bu düşüncelerini gerçekleştirip gerçekleştiremediklerine dair bir hüküm verebilmek için topluluk mensuplarının faaliyetine bakmak gerektiği yukarıda ifade edilmişti. Bu faaliyetlerin en iyi takip edileceği kaynak ise onların yayın organlarıdır.

Fecr-i Aticiler kuruluş günlerinde kendi adlarıyla bir yayın organı çıkarmayı planlamışlar; ama aradan yaklaşık bir yıl geçtikten sonra kamuoyunun dikkatine sundukları *Beyanname*'de, kendilerine yayın organı olarak *Servet-i Fünun* dergisini seçtiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında, açıktan ifade etmeseler de sözü edilen tarihsel sınırlar içinde Fecr-i Aticilerin eserlerini yayımladıkları başka yayın organları da vardır. Orhan Okay, Fecr-i Ati hakkındaki bir değerlendirmesinde bu durumu “*Mensupları, başta Servet-i Fünun olmak üzere kendilerine imkân tanıyan değişik dergilerde yazarlar.*” (Okay 1990: 231) diyerek dile getirmektedir. Kenan Akyüz de “*Fecr-i Ati şair ve yazarlarına sayfalarını açanlar arasında devrin tanınmış dergilerinden Resimli Kitap (1908), Şehbal (1909) ve Rûbab (1912) da sayılabilir.*” (Akyüz 1990: 153) der. Nâzım H. Polat, *Şiir ve Tefekkür* adlı derginin Fecr-i Ati'nin yayın organı olmak ümidiyle, *Jale* adlı derginin de Fecr-i Ati

mensuplarının edebî faaliyetlerini sunmak niyetiyle çıkarıldığını belirtir (Polat 1987: 34-35)¹.

Bu dergiler arasına *Musavver Muhit*'i de eklemek gerekir. *Musavver Muhit*'in mündericatı gözden geçirildiğinde, ileride *Beyanname*'de ifade edilecek amaçlardan bir kısmını Fecr-i Aticilerin bu dergide uygulamaya koydukları görülür. Diğer bir ifadeyle *Musavver Muhit*, Fecr-i Aticilerin gayriresmî yayın organı olma görevini üstlenen dergilerden biri olmuştur. Nitekim *Musavver Muhit* üzerine yüksek lisans tezi hazırlayan Hatem Türk, bu dergi ile Fecr-i Ati'nin ilişkisine değinerek ikisi arasında bir kader birliği bulunduğuna dair şunları söyler:

“Musavver Muhit dergisinin sahifeleri edebiyatımızda Fecr-i Ati adıyla bilinecek topluşmanın sanatkârları tarafından yazılmıştır. Ve biz, adı geçen topluşma ile Musavver Muhit arasında bir kader birliği olduğuna inanıyoruz. Gerek Musavver Muhit'in yayın politikası ile Fecr-i Ati'nin ilkeleri arasındaki paralellik gerek amaçları gerek yaşamlarındaki örtüşme gerekse sonlarının benzerliği bizi bu kaniya yöneltti. Zira ikisi de büyük iddialarla ve genç bir nesil tarafından hayata başlamış, yeni şeyler vaad etmiş ve nihayetinde kendi içinde bir organik bütünlük kuramadan siyasi şartların da diktasıyla (siyasi şartların millî edebiyata ihtiyaç duyduğuna inanıyoruz) iyi niyetleriyle beraber sona ermiştir. Musavver Muhit sanatkârları çoğunlukla daha sonradan millî bir ifadenin peşinden koşacaklardır.

Millî bilinç, en azından edebî bağlamda Musavver Muhit sahifelerinde kendisine yer bulmuş bir unsurdur. Fecr-i Ati'nin Servet-i Fünun edebiyatını tenkit ettiği noktalar bu mecmuada da hissedilmektedir” (Türk 2002: 23).

Buna karşın Türk, burada sözünü ettiği kader birliğinin dayanaklarını ayrıntılı şekilde göstermez; yani dergi ile topluluk arasındaki ilişkinin ayrıntılarına değinmez².

¹ Polat, Şahabettin Süleyman hakkındaki etüdünde, onun bağlantılı olduğu dergilerden bahsederken *Şiir ve Tefekkür* ile *Jale* dışındaki süreli yayınlardan da söz eder; ama onların Fecr-i Ati ile bağına değinmez.

² Hatem Türk'ün yaptığı çalışma *Musavver Muhit* ile Feci Ati ilişkisini ortaya koyma amacına yönelik olmadığı için dergi ile topluluk arasındaki ilişkinin ayrıntısına değinilmemiş olması Türk'ün çalışmasının niteliğini zayıflatmaz. Aksine Türk'ün bu tespiti, Fecr-i Ati ile ilgili bilgi toplamına kayda değer bir katkıdır.

Fecr-i Ati ile Musavver Muhit Arasındaki Bağın Niteliği

Bazı aksaklıklar göz ardı edilerek söylenirse haftalık periyoda sahip olan *Musavver Muhit*, 23 Teşrin-i Evvel 1324 / 5 Kasım 1908 – 30 Temmuz 1325 / 12 Ağustos 1909 tarihleri arasında toplam 39 sayı yayımlanmıştır. Derginin 20. sayısı, Fecr-i Ati'nin kuruluş günlerine denk gelen 12 Mart 1325 / 25 Mart 1909 tarihini taşımaktadır. Bu bakımdan dergi ile Fecr-i Ati arasındaki ilişkiyi bu sayıdan itibaren aramak gerektiği düşünülebilir. Buna karşın derginin daha önceki sayılarında, mündericatta birtakım yenilikler olacağına ve yönetim kadrolarında bazı değişikliklere gidildiğine dair haber ve bilgiler mevcuttur. *Musavver Muhit* ile Fecr-i Ati arasındaki bağlantıya delil olabileceği gerekçesiyle öncelikle bunlar üzerinde durmak gerekir:

Musavver Muhit ile Fecr-i Ati arasında bağ kurmaya yarayacak ilk adım, derginin 4. sayısında imzasız olarak kaleme alınmış “Muhterem Karilere” başlıklı metindir. Metni bu bakış açısıyla okumakta fayda var:

“Musavver Muhit’in geçen haftaki nüshası büyük bir rağbete mazhar olmuş ve daha yevm-i intişarında nüsh-ı mevcudesi kalmayarak yeniden tabına lüzum görülmüştür. Şu teveccüh ve iltifattan dolayı muhterem karilerimize teşekkürü vecibeden addederiz. Bu iltifata mukabil biz de gazetemizi daha ziyade ıslaha karar verdik. Gelecek nüshamızdan itibaren Musavver Muhit hususi bir heyet-i muhteremenin idare-i tahririyesi altında gayet müfit, nafi, makalat ve mündericatu muhtevi olduğu hâlde intişara başlayacak ve memleketimizde yeni bir unsur-ı terakkinin mevcudiyetini, mesleğini, atisini gösterecektir” (sayı 4, sayfa: 50).

Derginin ilk dört sayısının birinci sayfasındaki logonun yanında “Sermuharriri: Faik Sabri” kaydı yer alırken, 5. sayıdan itibaren daha önceki sayılarda bu bilginin bulunduğu yerde “Müdüriyet-i Edebiye: İzzet Melih, Ahmet Haşim, Faik Sabri” kaydı yer almaya başlar. İlk 7 sayıda derginin “Müdürü: Ubeydullah Esad” iken 8. sayıdan itibaren “Müdür ve Sermuharriri: Faik Esad”, “Müdüriyet-i Edebiye: İzzet Melih, Ahmet Haşim” kaydı bulunmaktadır.

Yeri gelmişken, bu yazının “Kaynakça” kısmında künyesi verilen Sayın Türk’ün çalışmasının “Tahlili Fihrist” bölümünden epeyce faydalandığımızı belirtmeliyiz. Bahsi geçen çalışmanın söz konusu bölümü, *Musavver Muhit*’te yer alan ve bu yazıda kullanılabilen metinlerin tespitinde büyük kolaylık sağlamıştır. Bu münasebetle Sayın Türk’e teşekkür ederim.

Bu veriler, yukarıdaki alıntıda yer alan “*Musavver Muhit hususi bir heyet-i muhteremenin idare-i tahririyesi altında gayet müfit, nafi, makalat ve mündericatı muhtevi olduğu hâlde intişara başlayacak ve memleketimizde yeni bir unsur-ı terakkinin mevcudiyetini, mesleğini, atisini gösterecektir.*” ifadesiyle bir arada düşünülünce, kısa süre sonra Fecr-i Ati topluluğunun kuruluşunda yer alacak ediplerin, derginin 4. sayısından, yani Aralık 1908’den itibaren *Musavver Muhit*’in yönetiminde etkin olmaya başladıkları söylenebilir. Çünkü bilindiği üzere İzzet Melih ve Ahmet Haşim, Fecr-i Ati’nin kurucuları arasındadır.

Derginin 5. sayısında yer alıp 6, 7, 8 ve 10. sayılarında aynen tekrarlanan, 10. sayıda imzasız; ama diğerlerinde “Müdüriyet-i Edebiye” imzasıyla verilen “Muhterem Karilere” başlıklı yazıda ise

“... *Musavver Muhit şimdiden kendisine öyle ciddi bir hatt-ı hareket çizmiştir ki -lüzumsuz bir tevazuu bertaraf ederek söyleyebiliriz- tarih-i matbuatımızda sabit bir iz bırakacaktır.*

Meşhur üdeba ve şuaramızın muavenet-i tahririyesini temin etmiş olan risalemiz diğer taraftan da Hamit ve Ekrem’leri, Halit Ziya ve Teyfik Fikret’leri takip eden neslin en mümtaz ve en ümmidbahş zekâlarını tanıtarak onların teşekkül ve tekâmülünü takdir ettirecek ve böylece istikbal-i edebîmizin bir menşe-i mühimmi olmaya hasr-ı mesai eyleyecektir.” (sayı: 5, sayfa:66)

denilmekte, ardından da kimlerin hangi başlıklar altında veya konularda dergiye katkıda bulunacağı sıralanmaktadır. Bu bilgiye göre -ileride Fecr-i Ati topluluğunda yer alacak- İzzet Melih, Faik Ali, Nevin, Hamdullah Suphi, Emin Bülent, Ahmet Haşim, Süleyman Fehmi, Ahmet Samim derginin yazı kadrosundadır.

Yukarıda ifade edildiği üzere derginin “Müdüriyet-i Edebiye”si İzzet Melih ve Ahmet Haşim’den oluşmaktadır. Bu ikisinin, derginin mesaisinden bahsederken “*Hamit ve Ekrem’leri, Halit Ziya ve Teyfik Fikret’leri takip eden neslin en mümtaz ve en ümmidbahş zekâlarını tanıtmak*”tan, “*onların teşekkül ve tekâmülü*”nden bahsetmeleri, doğrudan doğruya Fecr-i Ati’yi akla getirmektedir. Çünkü Fecr-i Aticilerin Hamit ve Ekrem’leri, Halit Ziya ve Teyfik Fikret’leri okuyarak, onların edebî zevkiyle yetiştiği ve aynı anlayışla edebî faaliyet yürüttükleri bugün bilinen bir gerçektir. Ayrıca yukarıda alıntılanan 4. sayıdaki yazının son cümlesinde kullanılan “ati” sözcüğü ve bu son alıntının son cümlesindeki “istikbal-i edebîmiz” tamlaması da yine Fecr-i Ati’yi çağrıştırmaktadır.

Gerçi bu ifadeler kullanılırken henüz ortada Fecr-i Ati’nin adı bile yoktur. Kaynakların büyük çoğunluğunun aktardığına göre de “Fecr-i

Ati” adı, topluluğun ilk kez bir araya geldiği 20 Mart 1909 tarihli toplantıda kararlaştırılmıştır. Ama alıntılardaki veriler bir arada düşünülünce “Fecr-i Ati” adının o toplantı sırasında öyle bir anda akla gelivermiş bir tamlama olmayabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

Bu bilgi ve değerlendirmelere ek olarak derginin yazı kadrosu içinde yukarıda adları sayılanlar yanında Cemil Süleyman, Fazıl Ahmet, Ali Süha, Celal Sahir, İbrahim Alaettin, Yakup Kadri, Refik Halit, Köprülüzade Mehmet Fuat, Mehmet Ali Tevfik, Müfit Ratip, Şahabetin Süleyman, Tahsin Nahit ve Ali Canip gibi bir dönem Fecr-i Ati topluluğu içinde yer alan ediplerin de bulunduğu hesaba katılırsa *Musavver Muhit* ile Fecri Ati ilişkisi hakkında daha cüretkâr konuşulabilir.

Fecr-i Ati’nin kuruluşunun *Servet-i Fünun* dergisi aracılığıyla kamuoyuna duyurulduğu 12 Mart 1325 (25 Mart 1909) günü yayımlanan *Musavver Muhit*’in 20. sayısının ön kapak iç yüzünde “Muhterem Karilerimize” başlıklı bir yazıya yer verilir. Burada, daha önceki sayılarda dergide önemli değişiklikler yapılacağına dair duyurulan haberin gelecek sayılardan itibaren uygulamaya konulacağı söylenir. Bu da *Musavver Muhit*’le Fecr-i Ati bağlantısına bir başka delil olarak kullanılabilir.

Bunlardan başka, Celal Sahir’in 34. sayıda “sermuharrir”, 35 ve 36-37. birleşik sayılarda “müdür-i edebî”, 38 ve 39. sayılarda tekrar “sermuharrir” sıfatıyla dergiyi yönetenlerden bir olması da *Musavver Muhit* ile Fecr-i Ati arasında bağ kurmayı kolaylaştıran verilerdendir. Çünkü bilindiği üzere Fecr-i Ati Faik Ali’nin “riyaset-i edebiyesinde” kurulmuş olmakla birlikte, o, memuriyet gereği İstanbul’dan ayrılmak zorunda kalınca topluluğun yeni başkan seçmesi zorunluluk hâlini almıştır. Faik Ali’den sonra toplulukta başkanlık yapanlar arasında Celal Sahir de vardır. 1910 yılında yayımlanan *Beyanname*’nin altında başkan olarak onun adı kayıtlıdır. Muhtemelen Celal Sahir 1909 Temmuz’unda topluluğa başkan seçilmiş ve bu günlerde *Musavver Muhit*’in yönetimini de üstlenmiştir.

“*Muhit’in nezaret-i tahririyesinin Celal Sahir Bey’e tevdi olunduğunun*” duyurulduğu 33. sayıdaki “İfade” başlıklı yazıda söylenenler, bu derginin Fecr-i Ati topluluğuna yayın organı olma misyonunu üstlendiğini açıkça göstermektedir. Adı geçen yazıdan aşağıya yapılan alıntıda cümleler bu bakımdan son derece dikkat çekicidir:

“Büyük inkılaplarda tabii olan inhitat-ı fikrî, memleketimizde hatta istibdadın en acı zamanlarında bile bir Alman edibinin teşbihi

vechle 'kül altında sine sine yanan ateş gibi' muhafaza-i mevcudiyet eden, hatta terakki ve tekemmül eden edebiyata da şamil olmuştur. Bu cereyan-ı zevaliye mani olmak efkâr-ı umumiye ile beraber biraz da onu idare ve sevk eden gazetelerin vazife-i vicdaniyesi olduğuna kani bulunduğumuz için bu hususta elimizden geldiği kadar çalışacağız. Zira 'Edebiyatsız millet dilsiz insan kabilindedir'.

Muhit gelecek haftadan itibaren memleketimizin en edebî bir gazetesi olarak intişara başlayacak. Edebiyat-ı Osmaniyenin anasır-ı iftihar ve mübâhâti olan muhterem imzaları sinesine cem etmek için her türlü fedakârlığı ihtiyar edecektir. Bu imzaların refakat-i şeref-âmizinde ümmid-i ati olan genç ve muktedir kalemlerin mahsulat-ı güzidesi de bulunacaktır. Bu suretle Muhit, hakikaten müstesna bir muhit-i şiir ve edebiyat teşkil edecek ve karilerinin her gün siyaset kasırgaları içinde bulunan dimağlarına hafta başlarında birkaç saat-i edebiye imrâr ettirmeyi taahhüt eyleyecektir.

Muhit'imiz aynı zamanda lezzetle mütalaa ve istifade edilecek asar-ı ilmiyenin de en iyilerine meşher olacaktır” (sayı: 33, sayfa: 317).

Bu alıntıda görüldüğü üzere dergiyi çıkaranlar “*Edebiyatsız millet dilsiz insan kabilindedir.*” görüşünü benimsemişlerdir. Namık Kemal’e ait olan bu görüş, Fecr-i Aticilerin benimsediği önemli bir düstur olarak *Beyanname*’de de aynen tekrarlanacaktır.

Alıntıda, *Muhit*’in yazı kadrosundan bahsedilirken “*ümmid-i ati olan genç ve muktedir kalemler*” ifadesinin kullanılması da yine dergi ile Fecr-i Ati bağına delildir. Çünkü Fecr-i Aticiler, ileride yayımlayacakları *Beyanname*’de de kendilerini buna benzer sıfatlarla niteleyecekler.

Keza, derginin “*bir muhit-i şiir ve edebiyat*” olacağını söylemesi de Fecr-i Aticilerin kendi topluluklarını “*bir encümen-i şiir ve tefekkür*” (Yücel 1957: 47) diye nitelendirmelerinin yansımasıdır.

Bütün bunlara ilaveten, *Muhit*’in, “*her gün siyaset kasırgaları içinde bulunan dimağlarına hafta başlarında birkaç saat-i edebiye imrâr ettirmeyi taahhüt*” etmesi de doğrudan Fecr-i Ati ile bu derginin bağıni göstermektedir. Çünkü Fecr-i Ati topluluğunun, dönemin politize olmuş edebiyat ortamına tepki olarak kurulduğu bilinmektedir. “*Politik kargaşa içinde çırpınan bir toplum içinde, kendilerinden de birkaçı kargaşanın ortasında bulunan bu sanatseverler, güçlerini birleştirerek sanat*

alanında, sokağın gürültüsünden uzak bir mahfil meydana getirmek istediler” (Polat ve Argunşah 2013: 25).

Nihayet *Musavver Muhit*'in “*asar-ı ilmiyenin en iyilerine*” teşhir yeri olacağıının söylenmesi de Fecr-i Ati topluluğunun “*bir encümen-i şiir ve tefekkür*” olmasıyla bağlantılıdır.

“Madem Fecr-i Aticiler topluluğun kuruluşundan önce yazı kadrosuna dâhil oldukları *Musavver Muhit*'in, topluluğun kuruluş günlerine denk gelen 20. sayısından sonra da son sayısına kadar yazı kadrosunda yer aldılar ve bu dergiyi yayın organı olarak kullandılar; öyleyse topluluklarının adından ya da topluluk adına yürütmeyi düşündükleri faaliyetlerden dergi sayfalarında niçin hiç bahsetmediler?” diye sorulabilir.

Aslında bu sorunun muhtemel cevabı, yukarıda başka vesileyle ifade edilen bir cümlede mevcuttur. Ama bir kez daha tekrarlamakta fayda var: 31 Mart Vakası, Fecr-i Ati adının kamuoyu gündeminde kalmasını mensuplarının güvenliği bakımından tehlikeye sokuyordu. Onlar da bu adı dillendirmekten uzun süre çekindiler. O kadar çekindiler ki topluluk mensupları, 20 Mart 1909'dan *Musavver Muhit*'in son sayısının yayımlandığı 12 Ağustos 1909'a kadar yaklaşık beş ay boyunca bu dergide yayın faaliyeti yürütmelerine rağmen bir kez olsun yazılarında topluluğun adını anmadılar. Buna rağmen başta belirledikleri ve daha sonra *Beyanname*'de açıklayacakları amaç ve ilkeler çerçevesinde faaliyetlerine bu dergide devam ettiler.

Şimdi, o ilkeler çerçevesindeki faaliyetlerin *Musavver Muhit*'e yansyanları gözden geçirilebilir.

Fecr-i Aticilerin Musavver Muhit'teki Faaliyetleri

Dergide, Fecr-i Ati topluluğu içinde yer alan on şairin şiirleri mevcuttur. Bu şiirlerin Fecr-i Ati'nin kuruluş günlerine denk gelen 20. sayıdan önceki ve sonraki sayısal dökümü aşağıdaki şekildedir:

Şair Adı	İlk 20 sayıdaki şiirlerinin sayısı	21-39. sayıdaki şiirlerinin sayısı	Toplam
Ahmet Haşim	4	2	6
Celal Sahir	1	4	5

İbrahim Alaettin	1	1	2
K. Mehmet Fuat	-	1	1
Nevin Neyir	2	-	2
Faik Ali	1	1	2
Emin Bülent	2	1	3
Tahsin Nahit	4	11	15
Hamdullah Suphi	5	2	7
Ali Canip	-	1	1
Toplam	20	24	44

Bu veriler, Fecr-i Aticilerin, topluluk resmen kurulmadan önce de, kurulduktan sonra da *Musavver Muhit*'te şiir yayımladıklarını göstermektedir. Topluluğun kuruluşundan sonraki zaman diliminde dergide yayımlanan şiirler, sayıca ötekilerden biraz fazladır.

Tabloda sayısı verilen şiirler, Fecr-i Aticilerin daha sonra *Beyanname*'de ifade edecekleri “topluluğun sanat anlayışının yansıması olacak bir dizi eser yayımlamak” ilkesiyle örtüşmektedir. Gerçi onlar böyle bir ilkeyi asıl müstakil kitap yayımlama kastıyla dillendirmişlerdir; ama neticede bu şiirler de onların sanat anlayışının yansımasıdır. Çünkü bu 44 şiirin neredeyse tamamı toplumsal ve siyasal meselelere iltifat etmeyen; doğrudan “bireysel duyguların ifadesi” diye nitelenebilecek muhtevaya sahiptir. Bu da, söz konusu şiirlerin Fecr-i Ati anlayışının ürünü olduğu anlamına gelmektedir. Demek ki Fecr-i Ati topluluğu, kuruluştan sonraki günlerde, adı konmasa bile bu dergiyi yayın organı olarak kullanmıştır.

Musavver Muhit'te, Fecr-i Ati topluluğunun hikâyecileri olarak bilinen ediplerin hikâyelerine de yer verilmiştir. “Fecri Ati'nin Halit Ziya'sı” diye nitelenen Cemil Süleyman'ın biri 11. sayıda, diğeri de 20-21. sayılarda olmak üzere iki; Cemil Süleyman'dan sonra Fecr-i Ati'nin iki numaralı hikâyecisi olan İzzet Melih'in 7. sayıda, Refik Halit'in 26. sayıda ve Şahabettin Süleyman'ın 39. sayıda birer olmak üzere dergide Fecr-i Aticilerin toplam beş hikâyesi yayımlanmıştır. Bunlardan iki tanesi topluluğun kuruluşundan önceki, üç tanesi de kuruluşundan sonraki günlere denk gelen sayılarda yer almaktadır.

Fecr-i Aticiler, II. Meşrutiyet yıllarında en popüler devresini yaşayan mensur şiir türüne de ilgi göstermiştir. Toplulukta bu türün en başarılı örneklerini Yakup Kadri'nin verdiği söylenebilir. Ama *Musavver Muhit*'in yayımlandığı sıralarda Fecr-i Aticiler henüz bu türde çok fazla metin kaleme almamıştır. Onlar bu türdeki ürünlerini asıl 1910'lardan itibaren üreteceklerdir. Yine de *Musavver Muhit*'te Fecr-i Aticilerden üçünün mensur şiirleri bulunmaktadır. Ali Süha'nın biri 16, diğeri 20. sayıda; Fazıl Ahmet ve Refik Halit'in de 35. sayıda birer tane olmak üzere topluluk mensuplarının dergide dört tane mensur şiiri bulunmaktadır. Bunlardan üç tanesi Fecr-i Ati'nin kuruluş günleri ve sonrasına denk gelen sayılardadır.

Fecr-i Aticilerin ilgi duyduğu edebî türlerden birinin de tiyatro olduğu bilinmektedir. Daha II. Meşrutiyet'in ilk zamanlarından itibaren; yani henüz topluluk kurulmadan önce, ileride Fecr-i Ati içinde yer alacak edipler hem eser üretmek hem oyunculuk yapmak hem çeşitli kumpanyaların edebî heyetlerinde görev almak yoluyla hem de eser tenkitleriyle tiyatroya katkıda bulunmaya başlamışlardır. *Musavver Muhit*'te bunun da yansımaları görülmektedir. Müfit Ratib'in derginin altı sayısında tiyatro tenkidi yayımlanmıştır. Bunlardan üçü 20. sayıdan önce, üçü de 20. sayıdan sonradır. 1, 3, 5, 23, 27 ve 32. sayılarda bulunan tenkitler, onun Fecr-i Ati topluluğunun tiyatro tenkitçisi sıfatının yansımalarıdır.

Derginin 38. sayısında ise Şahabettin Süleyman'ın *Kanun* adlı metni yer almaktadır³.

Bunlardan başka, İzzet Melih'in Fransızca olarak kaleme aldığı tek perdelik *Leyla* piyesinin sahnelenmesi üzerine 20. sayıda Safvet Nezih tarafından yapılmış bir tenkide yer verilmiştir.

Celal Sahir dergiyi yönetmeye başladıktan sonra 10 Temmuz İnkılabı'nın yıl dönümüne denk gelen günlerde bu siyasal dönüm noktası hakkında aydınların ne hissettiğine dair bir anket düzenler. 10 Temmuz İnkılabı'nın yıl dönümü münasebetiyle özel sayı olarak çıkan 36-37. birleşik sayıda bu ankete verilmiş 26 cevap içinde Fecr-i Aticilerden

³ Şahabettin Süleyman'ın bu eserinin tiyatro türüne mi yoksa hikâye türüne mi dâhil edilmesi gerektiği tartışmalıdır. Nâzım H. Polat, bu konuda edebiyat bilimcilerinin farklı görüşlere sahip olduğunu belirttikten sonra, kendisi, hem tiyatronun hem de hikâyenin özelliklerini bünyesinde toplayan bu ve benzeri eserleri Şahabettin Süleyman'ın adlandırmasına uyarak “nuvel diyalog” veya “tekellümü hikâye” diye tanımlamak gerektiğini söyler (Polat 1987: 67-70). Buna rağmen metin şeklen tiyatro eseri yapısında olduğu için bu yazıda tiyatro ile ilgili kısımda değerlendirilmiştir.

Ahmet Haşim, Ahmet Samim, Fazıl Ahmet, İzzet Melih, Yakup Kadri, Müfit Ratip, Şahabettin Süleyman, Tahsin Nahit ve Hamdullah Suphi'nin de yazıları vardır. Fecr-i Aticilerin bu konuda da yazılarıyla dergiye katkıda buldukları görülmektedir.

Fecr-i Aticilerin gerçekleştirmeyi *Beyanname*'de taahhüt ettikleri faaliyetlerden biri de Batı'daki benzer kuruluşlarla ilişkileri genişleterek/ilerleterek memleketin edebî türlerini Batı'ya, Batı'nın parıltılarını (parıltılı eserlerini) Doğu'ya nakletmek ve Batı'nın önemli ediplerini insanımıza tanıtacak sağlam ve yüce bir köprü görevi üstlenmektir. *Musavver Muhit*'teki veriler, Fecr-i Aticilerin bu konuda daha topluluk kurulmadan faaliyete geçtiğini ve topluluğun kuruluşundan sonra da bu faaliyetlerini gayriresmî yayın organı olarak kullandıkları dergide devam ettirdiğini göstermektedir.

Musavver Muhit'te bu kapsamda değerlendirilebilecek on yedi tane tercüme metin bulunmaktadır. Bunlardan yedi tanesi Fecr-i Ati topluluğunun kuruluşundan önceki, on tanesi de kuruluşundan sonraki sayılarda yer almaktadır. Kuruluş tarihinden sonraki sayılarda yer alan metinlerden beş tanesi tefrikadır. Tercümelerin neredeyse tamamı Fecr-i Ati topluluğu içinde yer almayan edipler tarafından yapılmıştır. Ama zaten *Beyanname*'de ifade edecekleri üzere topluluk mensupları bu işi sadece kendileri yapmak iddiasında değildir. Tercüme ya kendileri yapacaktır ya da açacakları yarışmalarda başarı gösteren (yani tercüme konusunda rüştünü ispat eden) kişilere yaptıracaktırlar. Dergideki durum da bu minvaldedir. Fecr-i Aticiler daha topluluğu resmen kurmadan *Musavver Muhit*'in yönetim kadrolarına gelir gelmez tercüme işine el atmışlar ve belli bir yekûn tutacak sayıda tercüme faaliyetinin gerçekleşmesine önayak olmuş veya yardım etmişlerdir.

Bu metinlerin tamamının, Fecr-i Aticilerin ileride *Beyanname*'de iddia edecekleri gibi “Batı'nın parıltılı eserlerinden” olduğu söylenemese de tercüme içerinde Nicolas Boileau, Jean-Baptiste Poquelin Moliere, Sully Prudhomme, Catulle Mendes, Edgar Allen Poe ve Lev Tolstoy gibi meşhur ediplerin eserlerine yer verildiğini ifade etmek gerekir.

Musavver Muhit'te Batılı ediplerin sadece eserlerine değil; biyografilerine de yer verilmiştir. Bu tercih de Batı'nın önemli ediplerinin Türk okuyucusuna tanıtılması amacına matuftur.

Fecr-i Ati topluluğunun kuruluşundan evvelki döneme denk gelen 20. sayıdan önce Ahmet Haşim 5. sayıda Emile Verhaeren, 12-13. sayılarda Henri de Regnier; Görür Göz müstearlı yazar 7. sayıda Sarah Bernhardt, 13.sayıda Coquelin Aine, 15. sayıda Coquelin Cadet, 16.

sayıda Catulle Mendes; Raif Necdet 15. sayıda Catulle Mendes; Safvet Nezihî 14. sayıda Coquelin Aine, 16. sayıda Coquelin Cadet hakkında muhtasar biyografik bilgiler içeren metinler kaleme almıştır.

20. sayıdan sonra ise Görür Göz 23. sayıda Marcel Proust, 24. sayıda Georges Courteline, 25. sayıda Emile Verhaeren, 35. sayıda Jean Richepin; Mehmet Ali Tevfik, 33-35. sayılarda Alfred de Musset ve Alfred Tennyson; Mehmet Rauf 22. sayıda La Rochefoucauld hakkında tanıtıcı yazılar yazmışlardır.

Biyografik metinlerin çoğu Fecr-i Aticiler dışında kalan kişilerce üretilmiştir. Fakat yukarıda vurgulandığı üzere Fecr-i Aticiler bu tarz metinleri mutlaka kendileri üretmek iddiasında değildir. Onların temel amacı, yönettikleri dergideki yayınlar vasıtasıyla Türk okuyucusunun Batılı edipleri tanımasını sağlamaktır. Dergi sayfalarında bir kısım Batılı edibin biyografisine yer vermek suretiyle bu amaçları doğrultusunda faaliyet yürütmüş olurlar.

Fecr-i Aticilerin *Beyanname*'de yapmayı taahhüt ettikleri faaliyetlerden biri de “*umumi konferanslar vererek halkın seviye-i zevk-i edebîsinin ilâsına, hususi malumatının tevsîine çalışmak*”tır. İleride Fecr-i Ati topluluğunun kuruluşunda yer alacak ediplerin *Musavver Muhit*'i yönetmeye başlamasından sonra derginin bu konuda da faaliyetler düzenlemeye başladığı görülür.

Bu kapsamdaki konferansların ilki, *Musavver Muhit*'in 11 Kânun-ı Evvel 1324 tarihli 8. ve 18 Kânun-ı Evvel 1324 tarihli 9. sayıların ön kapak iç yüzündeki ilanla okuyucuya duyurulur. “Birinci Konferans” başlığıyla duyurulan ilana göre “*Kânun-ı Evvel'in on dokuzuncu Cuma günü Beyoğlu'nda Tepebaşı Kışlık Tiyatrosunda saat yedide*” tertip edilecek konferans iki kısımdan meydana gelecektir. Konferanstaki konuşmacılar arasında Müfit Ratip, Tahsin Nahit ve İzzet Melih de bulunmaktadır.

Bu bilgiler, Fecr-i Aticilerin ileride *Beyanname*'de yapmayı taahhüt edecekleri çalışmalardan bazılarını daha topluluk kurulmadan gerçekleştirmeye başladıklarını ve bu çalışmalarını *Musavver Muhit* aracılığıyla kamuoyuna duyurduklarını; yani *Musavver Muhit*'i kamuoyu ile bağlantı kurmada aracı olarak kullanmaya başladıklarını göstermektedir.

Umumi konferansların ikincisi, *Musavver Muhit*'in 19 Mart 1325 tarihli 21. ve 26 Mart 1345 tarihli 22. sayısının ön kapak iç yüzlerinde duyurulur. “İkinci Konferans” başlığıyla duyurulan ve birincisiyle aynı yerde gerçekleştirilecek bu faaliyet aslında sadece konferans değildir.

İlandaki bilgiye göre Salih Zeki Bey'in vereceği “fenni bir konferans”ın ardından Müfit Ratip tarafından “bir monolog” gerçekleştirilecek, Tahsin Nahit tarafından bir “manzume” irat edilecek ve sonra da Şahabettin Süleyman'ın *Aralarında* adlı piyesi sahnelenecektir. Piyenin oyuncularında Müfit Ratip'le Şahap Bey de bulunmaktadır.

Tam bu sıralarda 31 Mart hadisesi vuku bulduğu için bu organizasyon ileri bir tarihe ertelenmiştir. Erteleme, “*Nisan-ı Rumi'nin üçüncü geçen Cuma günü Tepebaşı Kışlık Tiyatrosunda verilecek olan matinemiz ahval-i câriye münasebetiyle yakında diğer bir münasip güne tehir edilmiştir.*” (sayı: 24, sayfa: 55) cümleleriyle duyurulur. 34. sayının 356. sayfasında ve 35. sayının 380. sayfasında, ertelenen konferansın yeni içerikle yakında gerçekleştirileceği belirtilir; ama ilerleyen sayılarda bunun gerçekleştiğine dair bilgi bulunmaz.

Bahsi geçen faaliyetin bir türlü gerçekleşmemiş olması, 31 Mart Vakası'nın hem basın yayın hem de kültür ve edebiyat hayatındaki olumsuz etkilerinin boyutlarına dair bir kanaat uyandırması bakımından dikkat çekicidir.

SONUÇ

II. Meşrutiyet'in ilk yılı içinde teşekkül eden Fecr-i Ati topluluğu, pek çok edebiyat tarihçisinin tespit ve ifade ettiği üzere Türk edebiyatına büyük yenilikler getirmiş bir girişim değildir. Buna karşın topluluk daha kurulmadan onu meydana getirecek gençler birbirleriyle ilişkilerini ilerletmiş ve bu ilişkilerinin verdiği cesaretle dönemin yayın organlarında birlikte hareket etmeye başlamış; genç yaşlarına rağmen Türk edebiyatına belli bir nitelik kazandırmaya gayret etmişlerdir.

Onların birlikte hareket ettiği mahfillerden biri de *Musavver Muhit* dergisidir. Topluluk mensuplarının daha Fecr-i Ati'yi kurmadan bu dergide başlattıkları faaliyetler, topluluğu kurduktan sonra da aynı sayfalarda devam etmiştir. Bu yönüyle *Musavver Muhit*, adı konmamış da olsa Fecr-i Aticilerin yayın organı gibi davranmıştır.

O sıralarda henüz yirmili yaşlarda bulunan Fecr-i Aticiler, yaşlarından kaynaklanan tecrübesizliğe ve daha da önemlisi topluluğu kurdukları günlerde patlak veren 31 Mart Vakası'nın doğurduğu tedirginliğe rağmen benimsedikleri ilkeler doğrultusunda edebiyat faaliyeti yürütmekten vazgeçmemişlerdir. Hatta ileride yayımlayacakları *Beyanname*'de amaçları arasında sıralayacakları işlerden bazılarını *Musavver Muhit*'te zaten uygulamaya koymuşlardır. Bütün bunlardan ötürü Fecr-i Ati hakkında hüküm verirken *Musavver Muhit*'in mutlaka dikkate alınması gerekir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Kenan (1990), *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- BANARLI, Nihat Sami (1987), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 2. Cilt, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- DOĞAN, Abide (2007), “Fecr-i Âti Topluluğu”, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı* (Hazırlayanlar: İsmail ÇETİŞLİ, Nurullah ÇETİN, Abide Doğan, Alim Gür, Şenol DEMİR, Cengiz KARATAŞ), Akçağ Yayınları, Ankara.
- OKAY, Orhan (1990), “Yirminci Asırda Türk Edebiyatı”, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri Tarih Antoloji Ansiklopedi Onuncu Cilt*, Ötüken Neşriyat –Söğüt Yayıncılık, İstanbul.
- POLAT, Nâzım H. (1987), *Şahabeddin Süleyman*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- POLAT, Nâzım Hikmet ve ARGUNŞAH, Hülya (2013), *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ŞEN, Cafer (2006), *Fecr-i Âti Edebiyatı Tespit – Tahlil – Tenkit*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- TÜRK, Hatem (2002), *Musavver Muhit (İnceleme ve Edebiyatla İlgili Metinler)*, (Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan KOLCU), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- YÜCEL, Hasan Ali (1957), *Edebiyat Tarihimizden*, Birinci Cilt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

